

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних наук

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ І ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія»
Спеціальність 052 Політологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні
кафедри політичних наук
Протокол № 02 від 26 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Монолатій І. С.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Політичні партії і партійні системи
Викладач (-і)	Монолатій Іван Сергійович
Контактний телефон викладача	+380955826111
E-mail викладача	ivan.monolatii@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	вівторок 15.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Силабус навчальної дисципліни «Політичні партії і партійні системи» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія».</p> <p>Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасні теорії партології, зокрема історії, інституціоналізації та функціонування політичних партій у межах сучасної партійної системи в демократичних та авторитарних (тоталітарних) суспільствах.</p> <p>Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти першого рівня передбачає вивчення дисципліни «Політичні партії і партійні системи» за денною формою навчання в обсязі 180 годин, в тому числі: 30 годин лекцій, 30 годин семінарських занять і 120 годин самостійної роботи. Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру; результатом засвоєння матеріалу є складання здобувачами вищої освіти першого рівня іспиту.</p> <p><i>Лекційні заняття</i> системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам освіти усвідомити його значення, обсяг і структуру, зміст окремих розділів і тем, надають змістовну, організаційну та методичну допомогу у самостійному їх вивченні, визначають найбільш складні теми та питання.</p> <p>Вивчення курсу «Політичні партії і партійні системи» передбачає засвоєння теоретичного матеріалу та формування практичних навичок. Важливо сформувати у студентів систему теоретичних знань про поняття і генезу політичних партій, функції політичних партій, їхню інституціоналізацію, головні сім'ї політичних партій, нові напрямки у партійній політиці, типологію партійних систем, місце і роль політичних партій в умовах урядової, парламентської та опозиційної діяльності, проаналізувати на конкретних прикладах функціонування партійних систем у сучасних країнах Заходу та України.</p> <p>Проведення <i>практичних та семінарських занять</i> має на меті надати здобувачам вищої освіти першого рівня навички практичного застосування набутих під час лекцій теоретичних знань про поняття, зміст, складові та суб'єкти партійної політики, зокрема еволюцію ідеологічних, соціальних та культурних чинників інституціоналізації політичних партій, моделі та функції політичних партій, феномени сім'ї політичних партій у сучасних парламентах, зокрема і в Україні; політичний менеджмент у діяльності політичних партій.</p> <p><i>Самостійна робота</i> здобувачів освіти є невід'ємною складовою частиною навчального процесу. Основна мета самостійної роботи – засвоєння навчального матеріалу,</p>	

передбаченого програмою курсу і не охопленого іншими видами занять – лекційними, семінарськими тощо. Самостійна робота здобувачів освіти сприяє розвитку у них критичного мислення та формування навичок цілеспрямованої самостійної роботи з літературними джерелами, нормативними документами, інформацією в цілому та вміння на їх основі аналізувати та вирішувати проблемні питання і робити власні висновки та обґрунтування як теоретичного, так і практичного характеру.

Опанувавши курс, здобувачі вищої освіти мають вміти використовувати теоретичні знання з дисципліни у практичній діяльності; використовувати понятійно-категоріальний апарат із царини партології; знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції політичних партій і партійних систем, зокрема правові аспекти становлення та розвитку партійного життя в умовах демократичного суспільства.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Політичні партії і партійні системи» є всебічний аналіз феномену політичної партії, визначення тенденцій розвитку, ролі і місця політичних партій в політичній системі суспільства. Об'єктом курсу є історія зародження, становлення політичних партій, класифікація політичних партій, їх роль в суспільстві. Предметом курсу є тенденції функціонування та розвитку політичних партій та партійних систем, що відображають реальний процес включення їх у діяльність та реалізацію політичної влади і політичних інтересів.

Основними цілями вивчення дисципліни є оволодіння сучасною методологією аналізу політичних партій й партійних систем; дослідження політичних методів, цілей, проблем, розв'язання й політичної логіки функціонування політичних партій; визначення ознак, основних критеріїв і типів політичних партій; виокремлення різновидів партійних систем, їх концептуального спрямування; аналіз програмних положень і практичних дій сучасних політичних партій, рухів, організацій України та зарубіжних країн.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

ІК-1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності:

ЗК-6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-8. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК-4. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК-5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК-6. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Програмові результати навчання:

ПРН-1. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН-8. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН-9. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

ПРН-11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

ПРН-12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Лекції	30
семінарські заняття / практичні / лабораторні	30
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	052 Політологія	2	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Поняття та походження політичних партій. Завдання партіології.	2	2	8
Тема 2. Функції політичних партій. Різновиди партій. Типологія політичних партій.	2	2	8
Тема 3. Інституціоналізація політичних партій.	2	2	8
Тема 4. Головні сім'ї політичних партій: ідеологічна еволюція.	2	2	8
Тема 5. Партійна політика як новий вимір політичної участі.	2	2	8
Тема 6. Політичні партії в уряді, парламенті, опозиції.	2	2	8
Тема 7. Поняття та основні функції партійної системи.	2	2	8
Тема 8. Партійна система США.	2	2	8
Тема 9. Партійна система Великої Британії.	2	2	8
Тема 10. Партійна система Індії.	2	2	8
Тема 11. Партійна система Туреччини.	2	2	8
Тема 12. Партійна система Італії.	2	2	8
Тема 13. Партійна система Німеччини.	2	2	8
Тема 14. Партійна система Франції.	2	2	8
Тема 15. Партійна система України.	2	2	8
ЗАГ:	30	30	120

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:</p> <p>25 балів – (поточна робота) усні та письмові відповіді на семінарських заняттях. Підсумковий бал за семінарські заняття та самостійну роботу (5 балів) визначається на основі вирахування середнього арифметичного із всіх усних оцінок;</p> <p>5 балів – контроль самостійної роботи;</p> <p>20 балів – індивідуальна (самостійна) робота студентів 10 б. – написання і оформлення реферату, 10 б. – презентація у форматі PowerPoint на визначену тему.</p> <p>50 балів – Модульна контрольна робота (письмові (тестові) завдання з курсу на останньому занятті.).</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач освіти не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються з даної дисципліни.</p> <p>Структура оцінювання відповідей на розгорнуті запитання:</p> <p>25–1: відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію про історичний період або одиничні конкретні факти.</p> <p>49–26: відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; здобувач освіти демонструє знання окремих фактів, дат, подій, процесів, постатей або допускає значні помилки; не володіє інструментарієм політичної науки, термінами і поняттями; узагальнення відсутні.</p> <p>69–50: відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; здобувач розкриває політичний процес в рамках питання із значними пробілами та розривами; демонструє знання найбільш важливих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє термінами і поняттями політичної науки; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>89–70: відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває історичний процес в рамках конкретного питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості фактів, дат, подій, процесів, постатей, проте допускає окремі помилки; володіє хронологією, термінами і поняттями політичної науки; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>100–90: відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває політичні процеси в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних фактів, дат, подій, процесів, постатей; на високому рівні володіє термінами і поняттями політичної науки; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст конкретних подій, усвідомлює їх роль і значення, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Вимоги до презентації по індивідуальній (самостійній) роботі: мінімальний обсяг – 20 слайдів; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної</p>

	доброчесності. Індивідуальний проект – це письмовий виклад ідей опрацьованої літератури з теми, є результатом наукового дослідження, що написаний на основі критичного аналізу літератури, матеріалів інтернету та інших джерел, яке опрацьовує студент (ка).
Семінарські заняття	<p>Відвідування та активна участь здобувачів освіти у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються такі форми роботи на семінарських заняттях: виступ, озонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до стобальної шкали за такими критеріями:</p> <p><i>«відмінно» (100–90):</i> здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p><i>«добре» (89–70):</i> здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p><i>«задовільно» (69–50):</i> здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p><i>«незадовільно» (49–1):</i> здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх пропущених занять і негативних оцінок; виконання усіх передбачених форм роботи. Для отримання підсумкової оцінки протягом семестру студент зобов'язаний отримати як мінімум 26 б.
Підсумковий контроль	<p>Рівень знань та успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової (екзаменаційної) оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт.</p> <p>Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних</p>

	<p>питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань.</p> <p>Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість балів.</p>
--	---

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: студент зобов'язаний добросовісно готуватися до усіх видів поточного та підсумкового контролю, які виносяться на практичні заняття та самостійну роботу. вчасно виконати письмове завдання (підготовка реферату; виконати підсумковий тест у зазначений день. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Академічна доброчесність: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв, планшету чи іншого мобільного пристрою під час опитування, виконання письмового завдання чи тестування є недопустимими та призводять до не зарахування результатів чи не складання тестування відповідно до Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Відвідування занять. При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховується присутність студента на заняттях (у тому числі на лекційних), пропуски та спізнення без поважної причини, що передбачено Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Студенти мають можливість відпрацювати заняття, які було пропущено з поважних причин, а також отримати роз'яснення питань, з якими виникли труднощі у процесі підготовки до семінарських занять і письмових робіт, на консультаціях викладача кожного вівторка о 15.00.

Навчання за індивідуальним графіком: студенти, котрі навчаються за індивідуальним графіком, опрацьовують частину теоретичного матеріалу самостійно з обов'язковим проходженням усіх тестувань. системі дистанційного навчання d-learn.pnu.edu.ua та виконанням усіх завдань відповідно до індивідуального графіку навчання, складеного та погодженого з викладачем на початку семестру. Умови навчання за індивідуальним графіком регламентуються Положенням про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Неформальна освіта: порядок перезарахування результатів неформальної освіти в межах курсу (наприклад, результати проходження курсів на платформах самоосвіти Prometheus, Ed Era, Coursera, Udemy, наявність сертифікатів, котрі підтверджують проходження відповідних професійних курсів / тренінгів, тощо) регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Повторне вивчення дисципліни: студент, який не набрав 50 балів за відомістю №3, направляється на проходження курсу вдруге відповідно до Положення про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS або відраховується з навчального закладу.

Наприкінці курсу студенти мають можливість надати відгуки та пропозиції щодо якості викладання дисципліни на сайті <https://d-learn.pnu.edu.ua>

8. Рекомендована література

Література:

Нормативно-правові акти

Закон України «Про політичні партії в Україні»

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

Основна

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика; пер. з нім. Київ: Основи, 1998. <http://litopys.org.ua/weber/wbs.htm>
2. Гонюкова Л. *Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз*: монографія / Л. Гонюкова. К.: НАДУ, 2009. 392 с. <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Gonukova.pdf>
3. Монолатій І., Мосора М. *Політичні партії і партійні системи: Навчально-методичний посібник* для здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія», спеціальність С2 Політологія, галузь знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та між-народні відносини». Івано-Франківськ: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. 150 с. <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/23614>
4. Монолатій І. *Етнопериферійність. Участь суб'єктів західноукраїнської етнополітичної сфери в міжсетічній взаємодії, міждержавних конфліктах і культурі пам'яток*. Дрогобич: Посвіт, 2022. 576 с. <https://www.historians.in.ua/index.php/en/novi-knizhki/2927-ivan-monolati-j-zakhidnoukrajinska-etnopolitichna-sfera-pro-et-contra>
5. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. *Партологія: Навч. посібник*. Київ: Арістей. 2006. 432 с. <https://surl.li/sxchgn>
6. *Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій*. Київ: Вид-во "Ай Бі", 2002. 684 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Avtorskyi_kolektyv/Osnovy_demokratii.pdf?PHPSESSID=hqip2krd3it4vjmp9814kdmd06
7. Токвіль А., де. *Про демократію в Америці*; пер. з фр. Київ: Юніверс, 1999. <http://litopys.org.ua/tocq/toc.htm>
8. Шведа Ю. *Теорія політичних партій і партійних систем*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 325 с. <https://surl.li/pgwilm>
9. Monolatii I. *W Europie, obok Europy, dzięki Europie. Dylematy historii, polityki i bezpieczeństwa Ukrainy*. Płock: Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej, 2020. 233 s.
10. Political Parties and the transition to Democracy. <https://www.eods.eu/library/NDI.Political%20Parties%20and%20the%20Transition%20o%20Democracy.pdf>

Допоміжна

1. Вархов Г. В. Особливості партійної структури Європейського Парламенту. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2015. Вип. 13. С. 164-169. <https://surl.li/usgcfg>
2. Вархов Г. В. Political dialogue the European Parliament – the Verkhovna Rada of Ukraine (institutional strengthening, inter-parliamentary communication, a new format of intercommunication). *Historia i Polityka*. Торунь, 2017. Том 2 (27). С. 79-88. <https://surl.li/fjhuho>
3. Монолатій І. Конфігурація партійних систем Східної і Центральної Європи. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2006. Вип. 1. С. 67-75.
4. Монолатій І. Політико-соціальне спрямування діяльності політичних партій. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2007. Вип. 2-3. С. 145-151.

5. Федорів Х. Еволюція виборчої системи України та Республіки Польщі на прикладі виборів до парламенту. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2013. Вип. 6-7. С. 212-215. <https://ktipe.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/3942/4556>
6. *A Handbook on working with Political Parties*. <https://www.ec-undp-electoralassistance.org/wp-content/uploads/2018/08/undp-contents-publications-a-handbook-on-working-with-political-parties-English.pdf>
7. Maurice Duverger. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. Methuen, 1964. 439 p. <https://archive.org/details/politicalparties0000duve>

Рекомендовані курси на платформах самоосвіти

Курс ВУМ «Політичні ідеології: як розбиратись в політичних течіях»
<https://vumonline.ua/course/political-ideologies/>

Курс ВУМ «Як розслідувати порушення на виборах»
<https://vumonline.ua/course/how-to-investigate-election-violations/>

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті дистанційного навчання Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
<https://d-learn.pnu.edu.ua/>

Викладач

Монолатій І. С.